

Fonts i recursos d'informació per a la recerca

Amadeu Pons i Serra*

Presentació i objectius

Accedir a la informació és el procés que s'emporta la major part del temps i dels esforços per part de qui està portant a terme una investigació. El coneixement de les fonts d'informació més adequades per a cada projecte i el domini de les tècniques per a la consulta d'aquestes fonts, són factors decisius per reeixir en l'elaboració d'un treball d'investigació rigorós i ben construït.

Cada vegada més, les tecnologies de la informació i de la comunicació faciliten l'accés a fonts d'informació que fins ara eren costoses i complicades de consultar. Avui no és cap problema, teòricament, arribar al coneixement d'allò que s'ha publicat recentment en qualsevol lloc sobre qualsevol matèria.

Les biblioteques universitàries han jugat un paper molt important en aquest punt, ja que han permès en bona mesura l'accés a aquestes fonts per part dels investigadors. Han mantingut el nivell d'adquisicions i han començat a oferir tot un nou ventall de serveis aprofitant aquestes noves tecnologies: la distribució via correu electrònic de sumaris de les revistes prèviament escollides per l'usuari, la distribució en xarxa de bases de dades en CD-ROM, l'elaboració de reculls de recursos d'Internet de qualitat, etc.

Malgrat aquest gran esforç fet en infraestructures i inversions, molts recursos disponibles per a la recerca són encara desconeguts per una part dels seus usuaris potencials. Aquest fet dificulta el desenvolupament adequat de la investigació i, alhora, fa que les inversions no siguin tant rendibles com haurien de ser.

Davant d'aquesta constatació, un dels objectius de les Jornades sobre Metodologia de Recerca a la Divisió de Ciències de l'Educació de la Uni-

* Amadeu Pons és professor de l'àrea de Bibliografia i Fonts d'Informació a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació, centre on ha desenvolupat diversos càrrecs docents. És autor de diversos capítols i articles en revistes especialitzades. Darrerament ha publicat: «El dipòsit legal dels recursos digitals: estat actual de la legislació en diversos països», a *Biblioteques digitals i dipòsits nacionals de recursos digitals*. Barcelona: UB, 2000.

Adreça professional: Facultat de Biblioteconomia i Documentació. Edifici UB Sants. Melcior Palau, 140. 08014 Barcelona. Adreça electrònica: pons@fbd.ub.es

versitat de Barcelona —que tingueren lloc el 16 i 17 de novembre de 2000— fou el de «Promoure l'ús de recursos de recerca». Per aconseguir aquest objectiu, els organitzadors de les jornades planificaren la realització d'un taller sobre fonts i recursos d'informació per a la recerca, el qual es proposava els objectius específics següents:

- Conèixer de manera pràctica i directa una selecció d'eines d'informació bàsiques, d'accés públic, d'interès per a la recerca en educació i en biblioteconomia.
- Adquirir destresa en la connexió a Internet i en la navegació, per localitzar fonts d'informació distribuïdes en línia.
- Adquirir tècniques bàsiques de recuperació de la informació.

Continguts

Atès el temps limitat destinat a aquest taller, calia tenir força cura en la selecció dels continguts, sense oblidar el nivell de partida dels inscrits i els seus interessos particulars.

A continuació esmentem els criteris bàsics de selecció de les obres que havien de conformar el contingut que calia treballar en el taller. Temàticament, es tingueren en compte tant obres de caràcter general com també d'especialitzades, tant en educació com en biblioteconomia, sense importar l'abast geogràfic, i fent prevaler la seva actualitat. Tipològicament, la selecció de recursos a treballar se centrà en fonts d'informació secundàries (bibliografies i catàlegs), en tant que eines bàsiques d'informació per a la identificació i localització de documents. S'inclougué també una selecció de directoris de biblioteques i d'entitats de recerca, atès que són organismes que possibiliten l'accés als documents i com a punt d'encontre de persones implicades en la recerca. Pel que fa al nivell dels seus continguts, es pensà en obres que poguessin resultar d'utilitat per a la recerca. Sobre el format, es donà prioritat a les obres presentades en suport electrònic, distribuïdes gratuïtament per Internet, o bé subscrietes per la Biblioteca de la Universitat de Barcelona i accessibles directament a través de la xarxa local de CD-ROM, pel sistema ERL o Metaframe.

La quantitat d'obres seleccionades havia d'adequar-se al temps disponible per a la realització del taller. És per això que el nombre total no havia d'anar gaire més enllà de la trentena.

Les fonts seleccionades es presentaren de manera estructurada, seguint una tipologia clàssica, basada en els documents a què feien referència les fonts. L'estructura seguia aquest esquema:

1. Repertoris bibliogràfics de tot tipus
 - 1.1. Bibliografies nacionals (oficials, comercials).
 - 1.2. Fonts bibliogràfiques per a articles de revistes (de temàtica general).
 - 1.3. Bibliografies de tesis.
 - 1.4. Bibliografies de «literatura grisa».
 - 1.5. Bibliografies especialitzades en ciències de l'educació.
 - 1.6. Bibliografies especialitzades en biblioteconomia.
 - 1.7. Bibliografies selectives de revistes i d'obres de referència.
 - 1.8. Reculls de recursos d'Internet.
2. Catàlegs
 - 2.1. Catàlegs de grans biblioteques.
 - 2.2. Catàlegs col·lectius.
 - 2.3. Repertoris de catàlegs.
3. Directoris i guies
 - 3.1. Directoris de biblioteques i arxius.
 - 3.2. Directoris de centres d'investigació.

La quantitat i distribució de les fonts presentades foren les següents:

- Per tipologia:
 - Bibliografies nacionals: 7
 - Fonts per a articles de revistes: 11
 - Fonts per a tesis: 3
 - Fonts per a «literatura grisa»: 3
 - Fonts per a revistes i obres de referència: 8
 - Reculls de recursos d'Internet: 7
 - Catàlegs: 11
 - Directoris i guies: 5
- Per temàtica:
 - Generals: 43
 - Educació: 6
 - Biblioteconomia: 5
- Per abast geogràfic:
 - Catalunya: 3
 - Espanya: 11
 - Internacionals: 39
- Per suport:
 - Impreses: 8
 - Electròniques: 45

Metodologia

Es lliurà a cada assistent un dossier fotocopiats amb la selecció d'obres, estructurat seguint l'esquema esmentat anteriorment. Cada citació s'acompanyava d'un breu comentari de caràcter analític i crític, i de la reproducció de la pantalla inicial —en el cas d'obres en suport electrònic— o d'alguna mostra de registre —en el cas d'obres impreses.

També es lliurà als assistents un disquet amb la versió electrònica del text del dossier —sense les imatges— per tal de facilitar la manipulació posterior de les dades, la inclusió de les adreces electròniques en les llistes de preferits personals, etcètera.

El taller es desenvolupà d'una manera pràctica (tal com un taller sembla que ha de portar-se a terme): en una aula informàtica amb dotze ordinadors, i dues persones per pantalla. Les explicacions sobre els tipus de font que calia examinar i de les fonts concretes es limitaven a aquells trets fonamentals que les caracteritzen.

S'havia preparat un petit exercici, consistent en un seguit de consultes que calia resoldre per part dels assistents amb les fonts que s'anaven examinant. Això permetia cercar alguna cosa concreta a les obres estudiades, i comentar-ne col·lectivament els resultats. Tanmateix, els participants també tingueren oportunitat de fer cerques dels seus interessos particulars.

Assistents

La capacitat de l'aula i la metodologia pròpia d'un taller exigien un nombre reduït de participants. Atès que es disposava de dotze ordinadors, es va limitar el nombre d'assistents a 24. El taller va despertar força interès si l'hem de jutjar per la rapidesa amb què es van omplir les places disponibles.

Valoració global

Sembla que les expectatives dels usuaris quedaren raonablement satisfetes; no es detectaren moltes diferències de nivell entre ells. La rapidesa amb què s'esgotaren les places previstes, i el nombre prou elevat de persones que quedaren fora, és un clar indicador de l'interès que existeix entre el professorat de la Divisió per activitats formatives en aquesta línia, d'accés a informació i documentació per a la recerca.

Altres necessitats formatives que es pogueren detectar en el transcurs del taller foren:

- Coneixement aprofundit d'engins de cerca a Internet: tipologia, característiques, avantatges i inconvenients dels diferents tipus, examen d'una mostra significativa, fonts d'informació sobre cercadors...
- Metodologia d'elaboració de bibliografies: normativa sobre citació bibliogràfica de tot tipus de documents: elements bàsics, diferents estils de presentació, fonts d'informació sobre el tema...
- Tècniques de recuperació de la informació: noció i funcions dels tesaurus, de les llistes de matèries, de les classificacions. Estratègies de cerca, criteris d'avaluació de fonts d'informació, creació de perfils personalitzats...
- Coneixement aprofundit de determinades fonts d'informació: abast del seu contingut, possibilitats de cerca, formats de visualització i d'exportació de la informació, coneixement dels tesaurus propis...

La instal·lació on es va desenvolupar l'activitat, l'aula, era de dimensions certament reduïdes, cosa que impossibilità que un nombre gran de persones es beneficiés de l'activitat; però, en canvi, afavorí una atenció personalitzada en els problemes o dubtes que anaven sorgint. L'equipament funcionà raonablement bé. Cal destacar la positiva col·laboració del personal de suport tècnic, que prèviament a la celebració del taller ajudà en la instal·lació del programa de visualització dels CD-ROM en xarxa de la Biblioteca.

Paraules clau

Bibliografies

Biblioteconomia

Catàlegs

Ciències de l'educació

Directoris

Documentació

Fonts d'informació

Internet

Abstracts

En esta memoria se justifica la celebración del taller y se detalla la estructura seguida en la presentación de las fuentes seleccionadas: repertorios bibliográficos de todo tipo, catálogos, directorios y guías de centros de investigación. En total se presentaron unas cincuenta obras (la mayoría en formato electrónico), tanto de temática general como especializadas en educación y biblioteconomía.

Dans ce mémoire, l'auteur justifie la tenue d'ateliers et il présente en détails la structure suivie dans la présentation des sources sélectionnées: répertoires bibliographiques de tous types, catalogues, annuaires et guides de centres de recherche. Il y présente en tout une cinquantaine d'oeuvres (la majorité sous format électronique) aussi bien de thématique générale que spécialisées dans l'éducation et la bibliothéconomie.

This paper argues the case for study workshops and describes in detail the process followed in each of the chosen sources: all kinds of reference lists, catalogues, directories and guides to research centres. A total of fifty works are presented (the majority in electronic format), covering both general issues and those specializing in education or library science.